

תקצירים

"עכשיו אני גם ישראלי":

**מבירא עמיקתא לאיגרא רמא – חוויות חיים וזהויות אצל ילדים של מהגרי
עבודה בעקבות קבלת מעמד אזרחי בישראל¹**

דבי בביס

אנאבל פרידלנדר-ליפסיק

גליה צבר

בשנים 2006 ו-2010, בעקבות תביעה של ארגוני חברה אזרחית מקומיים ובינלאומיים, העניקה ישראל מעמד אזרחי לכ-1,500 ילדים של מהגרי עבודה במהלך שכונה "מחווה הומניטרית חד-פעמית". אלפי ילדים אחרים, שלא עמדו בקריטריונים, נותרו חסרי מעמד אזרחי. מחקר זה, שנערך בשיטות מחקר כמותניות ואיכותניות, בחן כיצד נבנו ועברו תמורות חוויות החיים של ילדים אלה בעקבות הענקת המעמד האזרחי. מהממצאים עולה כי 80% מילדי מהגרי העבודה חשים שייכות גבוהה לחברה הישראלית ומגדירים את עצמם ישראלים. לקבלת המעמד האזרחי היו ארבע השלכות מרכזיות על חוויות החיים של הילדים: האפשרות לשרת בצה"ל, האפשרות לטוס לחו"ל, נגישות טובה יותר לשוק העבודה וחירות מהפחד מגירוש וגם מהגירוש עצמו. המחקר חושף גם את הסתירות הפנימיות בהגדרה העצמית שלהם כישראלים הנובעות מהזהויות הדתיות והאתניות הטבועות בהם. מהות השינוי בעקבות קבלת המעמד האזרחי מתגלמת במושג חירות – החירות לעשות ולהיות מה שהם רוצים.

מילות מפתח: ילדי מהגרי עבודה, מעמד אזרחי.

¹ מאמר זה מבוסס על מחקר שפורסם במקור באנגלית:
Babis, D., Lifszyc-Friedlander, A., & Sabar, G. (2018). Now I am also Israeli: From illegality to legality – Life experiences and identities of migrant workers' children after receiving civil status in Israel. *International Migration*, 56(3), 173–185.

גישור וסטטוס אזרחי בקרב מבקשי מקלט בישראל²

ד"ר רות תלמי-כהן ולאה קאסה

מחקר זה מבקש לנתח את הלימינליות הכפולה שחווים מגשרים מבקשי מקלט מיבשת אפריקה המועסקים בתרגום לשוני ותרבותי במסגרת המדינה ובארגוני הסיוע לאוכלוסיית מבקשי המקלט בישראל. מטרתו המרכזית של המחקר היא להציג את תפקידם של המגשרים והמגשרות ולבחון את הקשרים בין השפה לסטטוס האזרחי והסטטוס האזרחי המדומיין. ממצאי המחקר האיכותני שהתבססו על ראיונות מצביעים על כך שמגשרים שהם מבקשי מקלט מצויים בלימינליות כפולה הנובעת מהסטטוס האישי של מעמדם המשפטי האזרחי ומהסטטוס המקצועי. מצד אחד, הם חסרי מעמד קבוע בישראל וחלק מההילה הנתונה במצב "לימינליות חוקית", ומצד אחר, הם נותני שירות הקשורים במישרין או בעקיפין לממסד הישראלי ולארגוני הסיוע למבקשי מקלט. הלימינליות הכפולה מייצרת אפוא מורכבות ייחודית, המאפשרת למגשרים לאתגר את הלימינליות החוקית שלהם ולהשתמש בשפה ככלי מרכזי להתמודדות עם הסטטוס החוקי המעורער שלהם, תוך חיזוק מעמדם המקצועי.

מילות מפתח: לימינליות, מבקשי מקלט, גישור בין-תרבותי, תרגום קהילתי, אריתריאה

² מאמר זה פורסם במקור באנגלית:

R. Talmi-Cohn and L. Kassa (2022). Asylum Seekers Working as Mediators in Israel: The Impact of Legal Liminality. *International Journal of Intercultural Relations*, 91, 252-261. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.10.008>.

השכלה גבוהה, השתלבות לא שוויונית: הגירה ותעסוקה של ערבים אזרחי ישראל בגרמניה מנקודת מבט מגדרית

גידאא זועבי

רבקה רייכמן

המאמר בוחן את השתלבותם בשוק העבודה הגרמני של מהגרים ערבים אזרחי ישראל בעלי השכלה גבוהה שהיגרו לגרמניה, תוך התמקדות בהבדלים מגדריים. בהתבסס על ראיונות עומק, מחקר איכותני זה בוחן כיצד גורמים מצטלבים – ובראשם מגדר, מצב משפחתי, הורות ותחום עיסוק – מעצבים את דפוסי ההשתלבות התעסוקתית ואת רמות שביעות הרצון של מהגרים ערבים אזרחי ישראל בגרמניה. הניתוח אינו שואף להכללות, אלא מצביע על דפוסים חוזרים וכיווני פרשנות. הממצאים מצביעים על פערים מגדריים ברורים: בעוד גברים מדווחים לרוב על הישגים תעסוקתיים וכלכליים טובים יותר, נשים – ובפרט נשים נשואות עם ילדים – מתארות מגבלות משמעותיות בקידום המקצועי, המתבטאות בהעסקה חלקית, ירידה במעמד התעסוקתי והכנסה נמוכה יותר, גם כאשר שליטתן בשפה הגרמנית טובה יותר. המחקר מראה כי מעמד המיעוט הקודם של מהגרים ערבים אזרחי ישראל ממשיך להשפיע על חוויותיהם ותפיסותיהם גם בגרמניה, באופן השונה מזה של מהגרים המגיעים ממדינות שבהן השתייכו לקבוצת הרוב. באמצעות שילוב המושגים נחיתות כפולה והגירה ממיעוט למיעוט (מעבר מסטטוס של מיעוט במדינת המוצא לסטטוס של מיעוט בארץ היעד), המאמר מדגים כיצד תנאים מבניים והבדלים מגדריים מצטלבים ומעצבים את דפוסי ההגירה וההשתלבות של ערבים אזרחי ישראל בעלי השכלה גבוהה בגרמניה.

מילות מפתח: מהגרים ערבים אזרחי ישראל; מגדר והגירה; נחיתות כפולה; הגירת בעלי השכלה גבוהה; מניעי הגירה; השתלבות בשוק העבודה; הגירה מישראל; השתלבות בגרמניה

מחלב ודמשק הנחשלות לבואנוס איירס: מבני הזדמנויות ויזמות אתנית בקרב יהודים סורים בארגנטינה הפרוניסטית

סילבינה שאמאגסר

מאמר זה בוחן כיצד מהגרים יהודים-סורים מן הדור הראשון והשני פעלו מול מבני הזדמנויות הפוליטיים והכלכליים בארגנטינה במחצית המאה העשרים, ובעיקר בתקופה הפרוניסטית, ופיתחו דפוסים מגוונים של יזמות אתנית – החל מרוכלות ומעבר לפתיחת חנויות קמעונאיות קטנות ועד להקמת אימפריות טקסטיל. המאמר מתאר כיצד מדיניות הממשל הפרוניסטי ותהליכי שינוי בשווקים עיצבו את מבנה הזדמנויות שעמד בפני יהודים-סורים, ובוחן כיצד אתניות, מעמד חברתי, משפחה, רשתות קהילתיות ומשאבים טרנס-לאומיים אפשרו או הגבילו את מסלולי היזמות שלהם. באמצעות גישה היסטורית-אתנוגרפית והתמקדות בשלושה מקרי בוחן, המדגימים מסלולים שונים של הצלחה, כישלון והתמדה כלכלית, המחקר מחדד מודלים קיימים באשר לקשר בין כלכלה ויזמות אתנית לבין מבני הזדמנויות.

מילות מפתח: יהודים-סורים; מיעוט בתוך מיעוטים; יזמות אתנית; mixed embeddedness; ארגנטינה בעידן הפרוניסטי.

ערעור סמכות האב היהודי המהגר וייצוגה בקולנוע האמריקני לפני כמאה שנה

יעל אוהד-קרני

הגירה היא תופעה עולמית, שמלווה את האנושות מקדמת דנא. במאתיים השנים האחרונות היא מצויה במגמה של התרחבות מספרית והשלכותיה מתרחבות. ההגירה יוצרת ומשנה תהליכים ומבנים חברתיים, כמו גם זהויות אישיות וקבוצתיות, ולכן היא מאתגרת מכל היבט ומובן חברתי, אזרחי והזדהותי הן למהגרים והן לאזרחים ולמתיישבים הקבועים במדינות היעד.

תהליך ההגירה והקליטה של מיליוני יהודים לארצות הברית מסוף המאה ה-19, הערים מכשולים גבוהים עבור מי שביקש לשמר את מורשת דתו, משפחתו ומולדתו בארץ ובתרבות החדשות. אבות יהודים רבים השתייכו לקבוצה שמרנית פטריארכלית, שביקשו לשמור על מעמדם הסמכותי במשפחתם, אך נאלצו בהקשר הכלכלי והתרבותי לוותר על מעמדם וכוחם, בעיקר מפני שנותרו חסרי יכולת פרנסה, לא השכילו להשתלב מקצועית במהירות ולא הצליחו במשך זמן רב לקיים את משפחותיהם; בתחום חיי התרבות והרוח קצרה ידם של אבות רבים להיאבק בכוחה של החברה הסובבת ותרבותה השונה. סמכותם התערערה מאוד ולכך היתה השלכה ישירה וקשה על תפקודם וכוחם האישי ועל מבנה ותפקוד המשפחה.

בשנות ה-1920 וה-1930 המוקדמות, הקולנוע האמריקני היה פופולרי וריווחי מאוד, והיסטוריונים מסכימים כי שיקף במידה רבה את המציאות החברתית האמריקנית ובתוכה יהודים כפרטים וכקהילות. בתת הז'אנר-**סרטי המהגרים**- במאמר זה אתייחס לכ-13 סרטים מהידועים ביותר רובם אלימים Silent Films בהם הדימוי של האב היהודי המהגר כ'רוכל ותלמיד חכם', שהיה הנפוץ ביותר. זהו דימוי המשלב בין שלושה: הדימוי הסטראוטיפי-מסורתי של היהודי בתרבות המערבית, הדימוי של יהודי מזרח אירופה בעיני יהודי ארה"ב, ואת הדימוי של מהגרים יהודים בעיני החברה הכללית בארה"ב.

תהליכים של התערערות כלכלית וחברתית במעמדו של האב היהודי המהגר, יוצגו במאמר כולל אובדן סמכותו בעיני משפחתו וקהילתו כתוצאה מההגירה ממזרח אירופה לארצות הברית בשלהי המאה ה-19 וראשית ה-20. החלק המחקרי יעסוק בייצוגה של התערערות הסמכות של האב היהודי בסרטי מהגרים עלילתיים אמריקניים, שהופקו והוקרנו בשנות ה-1920 וה-1930 המוקדמות כאשר המימצאים מצביעים על התאמה חלקית ומפתיעה בין המציאות לייצוגה בקולנוע.

מילות מפתח: סרטי מהגרים, אב יהודי מהגר, יהודים בארצות הברית, התערערות הסמכות, קולנוע אמריקני עלילתי, 'תלמיד חכם ורוכל'.

הזדקנות בארץ חדשה: סקירה נרטיבית של מדיניות, אתגרים ומשאבים של מהגרים מבוגרים

פנינה דולברג

סקירה נרטיבית זו בוחנת את השתלבותם של מהגרים מבוגרים וזקנים במדינות הגירה שונות ומתמקדת בישראל כבמקרה בוחן. לאור מגמות הזדקנות האוכלוסייה העולמית והעלייה בשיעור המהגרים המבוגרים, הסקירה מנתחת את המדיניות, את האתגרים ואת המשאבים הרלוונטיים לאוכלוסייה זו. ייחודיות המודל הישראלי, המאופיין בהגירה אידיאולוגית ובמדיניות קליטה פתוחה, לצד אתגרים המשותפים לה ולמדינות הגירה אחרות, מוצגים בסקירה. היא כוללת קשיים מרכזיים בהשתלבות מהגרים מבוגרים, כולל אתגרים כלכליים, לשוניים, בריאותיים, חברתיים-תרבותיים ומשפחתיים. נוסף על כך, מודגשים בסקירה הצורך בגישה רב-ממדית המכירה בפגיעויות ובחזקות של המהגרים המבוגרים ומוצעים כיווני פעולה למדיניות ולהתערבויות, לרבות תוכניות לימוד שפה, תמיכה בהשתלבות תעסוקתית וחברתית, והתאמת שירותים לצורכיהם הייחודיים של המבוגרים והזקנים. לבסוף, היא מצביעה על הפוטנציאל של ישראל כמקרה ייחודי בפיתוח מדיניות קליטה למבוגרים ומדגישה שיש צורך במחקר נוסף לפיתוח אסטרטגיות יעילות לקליטתם ולהשתלבותם של מהגרים מבוגרים.

מילות מפתח: הגירת מבוגרים; השתלבות חברתית; מדיניות קליטה; הזדקנות מהגרים; חוסן בהגירה; פגיעות וחזקות